

це все рівно що зламати існуючі правові підходи до регулювання приватних відносин. Цього напевно робити не можна. В цьому сенсі немайнові права, як і майнові лише можна віднести до об'єктів цивільних прав, застосувавши правову фікцію.

Зазначені обставини з очевидністю демонструють невідповідності не лише у сфері «належного», але й у сфері знань про «належне» і «сущє». Відповідно, все це приводе до необхідності проведення ревізії в системі цивільних прав на предмет визначення концепту такої категорії як «особисті немайнові права», особливо на предмет того чи є дійсно нагальна потреба у залученні їх до цивільного обороту в якості об'єктів цивільних прав, а також чи можуть вони бути предметами правочинів, які направлені на їх відчуження/передання. Це стосується і питання того, що не всі на сьогодні особисті немайнові права мають тісний зв'язок з особою-носієм. В цьому сенсі не досить правильним називати права особистими, якщо вони не мають такого тісного зв'язку з особою, мають здатність до їх відчуження, переходу. Це принаймні вирішило б питання суперечностей, що мають місце у актах цивільного законодавства з приводу від'ємності/невід'ємності від особи-носія деяких особистих немайнових прав.

Список бібліографічних посилань

1. Гелич А. О. Об'єкти спадкування за цивільним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2011. 18 с.
2. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар : [у 2 ч.] / за заг. ред. Я. М. Шевченко. Київ : Ін Юре, 2004. Ч. 2. 896 с.
3. Копров В. Ю. Семантико-функциональный синтаксис русского языка в сопоставлении с английским и венгерским. Воронеж : Издатель О. Ю. Алейников, 2010. 328 с.
4. Экономика: объективные возможности / В. П. Бабкин, В. А. Каменецкий, В. П. Патрикеев, Е. Г. Пономарева, Н. А. Соколова. М.: Экономика, 2011. 221 с.
5. Потеев Д. А. Особенности производительных сил постиндустриальной экономики. *Культура народов Причерноморья*. 2005. № 67. С. 121–126.

Одержано 05.04.2018

УДК 347.7

Ігор Євгенович Якубівський,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Львівського національного університету імені Івана Франка,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРО ЮРИДИЧНУ ПРИРОДУ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Охорона прав на результати інтелектуальної діяльності людини як правове явище виникло не так вже й давно, якщо порівнювати із такими інститутами, як право власності, зобов'язальне право, спадкове право. Перші закони у сфері авторського права та прав на винаходи були прийняті у європейських країнах лише у XVII–XVIII ст. Це одразу ж поставило на порядок денний питання про юридичну природу прав на відповідні творчі результати. Відтак, було напрацьовано цілу низку теорій, якими робились спроби розкрити сутність зазначених прав та показати їх місце в системі інститутів цивільного права. Мабуть, основна проблема тут полягала у тому, що римське приватне право, яке у тій чи іншій мірі

було покладено в основу формування цивільного права різних країн тогочасної Європи, не знало подібної категорії прав. За таких умов права на результати творчої діяльності намагалися «підводити» під уже відпрацьовані цивілістичні конструкції, такі як право власності, договір тощо. Найбільш відомою у цьому напрямі була і залишається проприетарна теорія (від англ. – *property* власність), з позиції якої права на результати творчої діяльності становлять різновид права власності, а їх зміст розкривається через правомочності власника – володіння, користування і розпоряджання. Як наслідок даного підходу з'явилися поняття «духовна власність», «літературна власність», «художня власність», «промислова власність», а пізніше – «інтелектуальна власність».

Філософсько-світоглядною основою проприетарної теорії стала, насамперед, «трудова теорія власності», відповідно до якої праця людини породжує невід'ємне право власності на її результат. Також відчутний вплив на формування проприетарної теорії мала концепція природних прав людини, яку відстоювали у XVIII ст. французькі філософи-просвітники. Зазначені погляди були сприйняті такими вченими-юристами, як Лабуле, Франк, Ейзенлор та ін. і покладені в основу проприетарної теорії. Розуміння літературних і художніх творів, винаходів як об'єктів права власності на той час сприймалось як своєрідна гарантія недоторканності прав на зазначені творчі результати. Крім того, у сфері авторського права такий підхід дозволяв обґрунтувати, що первинно право на твір належить саме його авторові, а не видавцеві. Стосовно патентного права проприетарна теорія сприяла утвердженню облігаторного принципу надання правової охорони винаходам, на відміну від факультативного принципу, притаманного системі привілеїв.

В українській цивілістиці серед прихильників проприетарної теорії слід назвати О. А. Підпригору, О. О. Підпригору, О. М. Мельник, О. І. Харитонову та ін. При цьому вітчизняні вчені, які підтримують дану теорію, розглядають інтелектуальну власність як особливий різновид власності поряд із власністю на рухомі речі та власністю на нерухомість (О. О. Підпригора) або ж як певний «сурогат» права власності на специфічний об'єкт – результати інтелектуальної, творчої діяльності (О. І. Харитонova).

Інший напрямок у вирішенні питання про юридичну природу прав на результати інтелектуальної діяльності передбачає виокремлення їх у самостійний вид суб'єктивних цивільних прав (*sui generis*). З цієї позиції права на твори, винаходи інші подібні об'єкти розуміються як виключні права, що закріплюють юридичну можливість використання об'єкта лише за певною особою і заборону усім іншим вчиняти такі дії без дозволу такої особи. одночасною заборобою. Через категорію виключних прав пояснювали природу прав на результати інтелектуальної діяльності у XIX ст. німецькі науковці Вахтер, Клостерман. У свою чергу бельгійський юрист Пікар запропонував термін «інтелектуальні права» (*droits intellectuels*), який, на його думку, позначає самостійну групу прав поряд із класичними інститутами особистого, речового і зобов'язального прав.

Серед українських науковців подібне бачення природи прав на результати інтелектуальної власності підтримують В. І. Жуков, А. О. Кодинець, О. В. Кохановська, Н. С. Кузнєцова, Р. Б. Шишка та ін.

Варто зазначити, що законодавство, яке діяло у різні часи на території сучасної України теж містило неоднакові підходи щодо цього. Так, Звід законів цивільних Російської імперії 1832 р., Австрійський авторський закон 1895 р. були побудовані на теорії виключних прав.

У законодавстві колишнього Союзу РСР проприетарний підхід теж не був сприйнятий, а сам термін «інтелектуальна власність» у законодавстві не вживався. У ЦК Української

РСР 1963 р. містилися окремі розділи «Авторське право», «Право на відкриття», «Винахідницьке право», які були структурно розміщені між розділами, присвяченими зобов'язальному і спадковому праву. Не можна стверджувати й про те, що законодавство у той час було повністю побудоване на теорії виключних прав.

В період становлення України як незалежної держави у законодавстві став відчуватися помітний вплив проприетарної теорії. Так, у 1991 р. було прийнято закони «Про власність», «Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності» та ряд інших, які проголошували результати творчої діяльності об'єктами права власності. Показовим у цьому відношенні є вживання щодо зазначених результатів терміну «право власності», тобто навіть без прикметника «інтелектуальної», що по суті отожднювало права на результати творчої діяльності із правом власності.

Далі у 1993 р. прийнято більшість чинних донині спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності, які сприйняли неоднакові підходи до визначення юридичної природи прав на різні об'єкти інтелектуальної власності. Так, у ЗУ «Про авторське право і суміжні права» сприйнята теорія виключних прав – даний закон навіть містить дефініцію цього поняття. На відміну від цього, ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки», ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та деякі інші закони частково сприйняли проприетарну теорію. Причому варто зазначити, що більшість законів у сфері промислової власності хоч і оперують термінами «право власності», «власник патенту», «власник свідоцтва», «договір про передачу права власності» тощо, проте зміст майнових прав на відповідні об'єкти визначають не через тріаду правомочностей власника, а з позиції виключних прав.

Конституція України 1996 р. теж не містить чіткого підходу щодо розглядуваного питання. Так, ст. 54 Основного Закону закріплює поняття «інтелектуальна власність». У ст. 41 Конституції України передбачено право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами інтелектуальної, творчої діяльності. Тобто, з одного боку, ст. 41 розмежовує «власність» і «результати інтелектуальної, творчої діяльності», але, водночас, поширює на останні тріаду правомочностей власника.

Прийнятий у 2003 р. ЦК України, слідуючи термінології, передбаченій Конституцією України, закріпив поняття «право інтелектуальної власності». Водночас, зміст зазначеного суб'єктивного права, зокрема, щодо його майнової складової, ЦК України розкриває, в цілому, з позиції виключних прав. Хоча, як і в спеціальному законодавстві, ця ідея проведена не до кінця, оскільки не усі майнові права інтелектуальної власності визначені як виключні.

Таким чином, станом на сьогодні законодавство України не містить чіткої позиції щодо визначення юридичної природи майнових прав інтелектуальної власності. Водночас, закріплення у законодавстві України однієї із вищезазначених теорій «у чистому вигляді» теж видається малоприйнятним.

Так, сприйняття проприетарної моделі передбачатиме визначення змісту майнових прав інтелектуальної власності через тріаду правомочностей власника. Однак, при усій повазі до вчених, які підтримують проприетарну теорію, все ж дозволимо собі зазначити, що подібне трактування сутності прав на результати творчої діяльності не враховує такого важливого моменту, як нематеріальний характер об'єктів права інтелектуальної власності, і, як наслідок, практичну неможливість застосування до відносин щодо таких об'єктів якщо не всіх, то принаймні більшості норм інституту права власності. Можливо, на початку 90-х рр. минулого століття, після розпаду Союзу РСР з його тоталітарною

системою і переходу до якісно іншої моделі відносин між особою і державою сприйняття проприетарної теорії прав на результати творчої діяльності було, до певної міри, виправданим. Адже реформування політичної та економічної системи передбачало утвердження розуміння особи саме як власника, насамперед – на результати своєї праці, включаючи й інтелектуальну. Тому видається, що не випадково ренесанс проприетарної теорії припав саме на період розпаду Союзу РСР та утворення на основі колишніх республік незалежних держав.

Проте в сучасних умовах застосування проприетарного підходу стає непотрібним і не виправданим. Визначення авторських чи патентних прав як прав непорушних і сприйняття інтелектуальної власності як товару не обов'язково має пов'язуватись із розумінням останньої з позицій проприетарної теорії. Водночас, стають дедалі очевиднішими відмінності між правом власності і правами на результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації.

З іншого боку, якщо повністю притримуватися теорії виключних прав, то доведеться відмовитися від терміна «право інтелектуальної власності», замінивши його іншим («інтелектуальні права», «виключні права» тощо). Але досвід запровадження такого підходу у законодавстві деяких інших країн показує, що це не тільки не вирішує проблеми, але, навпаки, ще більше загострює дискусію з цього приводу. Крім того, термін «право інтелектуальної власності» вживається на лише у національному законодавстві багатьох країн, але й є усталеним на міжнародному рівні, зокрема у праві ЄС.

Тому оптимальним бачиться компромісний варіант, при якому юридична природа та зміст майнових прав інтелектуальної власності базуватиметься на теорії виключних прав, проте буде збережено сам термін «право інтелектуальної власності».

Одержано 02.04.2018

УДК 347.131

Світлана Вадимівна Ясечко,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4058-9959>

ЩОДО ПИТАННЯ ІМІДЖЕВИХ ПРАВ

Багато знаменитостей, мають цінним активом – об'єкти, які не вкладаються в традиційну систему цивільного обороту.

Видатні спортивними результатами атлети, отримують максимальну вигоду від своєї впізнаваності, беручи участь в рекламних кампаніях. Доходи від такої активності значно перевищують доходи від спортивної діяльності.

Право на використання імені знаменитості, її зображення, способу, впізнаваності, репутації на сьогоднішній день прийнято кваліфікувати як іміджеві права.

Правова природа цього поняття полягає в фундаментальному праві кожної людини використовувати деякі особисті немайнові права на свій розсуд. Поступово це право набуває економічну складову і стає об'єктом цивільного обороту.